

מפרשי מלח

„למה שרים העורבים בבוקר, / למה שרים העורבים בערב / ומעברים“ — כך קורא בן־שאל בספרו החדש. הרי זו קריאת־שבר חורקנית של מי שמצהיר לפנינו ומוסיף:

יומי שבור מראש כחרסים — — —

(ע' 17)

ואילו דימוי־המפתח שלו הם כיוצא בזה, למשל:

— מהר־מהר ובלי בינתיים

לאור הלילה ולצהבהבי היום

בת־ק־ת־ק המרחבים (אפסיים)

הרפסודה

נשברת.

ואחר זה מגררת

של קרש צר

ולא יותר

אלא ביצבוק רפה

ודוק המלח.

(ע' 10)

זאת המציאות בחווית המשורר: החיים — רפסודה, שמפרשיה מתפוררים, מפרשי מלח. היום „שבור מראש, כחרסים“, והעורבים המנבאים רק רע שרים בוקר וערב. אין מוצא ואין תקוה. הרפסודה — סמל החיים על מי התווה — נשברת לא פעם ולא שתים אלא בלי הפסק, „בלי בינתיים“, ו„מהר־מהר“ ותמיד־תמיד, „לאור הלילה ולצהבהבי היום“. והסיכוי להימלט ממציאות זו של שבר־התמיד — אפס כפול אפס („אפסיים“), וזאת לא רק בזמן הזה ובמקום הזה כי אם „בת־ק־ת המרחבים“.

אני אומר שלום לריפוּדי השושנים,

לארכובות היום ולמגרשי־הטיט.

בשרי סומר

לראותם בהיפוך המשקפת.

(ע' 7)

הנה כי כן מסתבר ש היו אי־פעם „ריפוּדי שושנים“, שנעמו על־אף הקוצים שבהם; והיו „ארכובות של יום“, שבעורתן צלח

* משה בן־שאל: מפרשי מלח (רישומים): ניסן אנגל); הוצאת „אלף“, 1960; עמ' 72.

ורכב על משאות־נפש של אור, משאות־נפש ובטחון בדרך וחדוה של קרב, שהיו שלו ומן־הסתם של כל בני גילו ודורו, חבריו שעמם שיחק על „מגרשי הטיט“.

אולם כל זה עבר ואיננו עוד. כל זה רחוק, „ובשרו סומר לראותם בהיפוך המשקפת“ — שהוא אולי היפוך התוצאות, שלא עלו כפי חלומותיו של דור אשר יצא מליל־אש־ודם, יצא מן החלום הגדול, והנה „העורבים שרים בשעת היקיצה“ (ע' 9).

חוויה זו חוזרת, בנוסח אחר ובנעימה אחרת, ב„שיר פשוט“. מופיעים כאן מוטיבים של פרט ושל כלל והם שזורים זה בזה. לכאורה אין כאן בשלושת הבתים אלא הלך־רוח פרטי לגמרי של צעיר אוהב־שירה:

בניתי טירה / והדלקתי גורות / ביצרתי

חומה / ואשנב לרוח. //

ובטירה יידידי: / פעמון עם מטיל /

ואהוב־נעורי / „בלעם“ //

המור / משיריו של זם.

הכל כמו פרטי, אבל המעבר מצוי, החלטי ותקיף, בבית השלישי:

ככתוב ברחל / ובכתבי־הקודש / באותו

ענין / של הר מוריה.

המתח עולה כאן משורה לשורה: מרחל לכתבי־הקודש, והלאה מזה — ל„אותו ענין של הר מוריה“, הלא הוא ענין העקידה, ההקרבה־העצמית, שתכלית היתה לו והפכה של שליחות בתודעת הדור. אך בסימו חוזר השיר אל המוטיב היסודי של כל שירי „מפרשי מלח“ — אבדן הייעוד, הדלון־הדרך ואפס־המוצא

„אחד בורה, / שני שב. / כיעקב /

וכעשיו. // אך כולנו תחת הירח / לא

יודעים מה לעשות עכשיו.“ (ע' 43)

מדוע?

נסתפק בגירסתו של בן־שאל, המסביר את חווית החוזרים משדות־הקטל: „אנחנו עיניים מלאות מדבר / ואישונים מביטים בחדר סגור“.

ומה מטריד אותם, מה מקומם אותם, מה מביא אותם עד סף הייאוש? האגדות שמיל־או את חייהם: האגדות הממות והולכות, כפי

ושיגרתיים כמו גם על נסיונותיהם של בני האדם לחרוג מהם, נסיונות עלובים ונדונים לכשלון. היצר הרע או היצרן להשתחרר מהתפללות מופיע כאן כ„משולח“ מודרני בשינויי פנים, שלא כולם הכרחיים לצורך המערכון. השיעמום והתשוקה לשינוי מעוררים בו, ביצר הרע, תאוות לא ראציונליות: הוא מתאוה לגנוב שעות, או להיות למשורר. לרוע-המזל בחר בדרך השניה.

גם במחזה השלישי, „הטלפון נותק“, יש רעיון נוגה ולירי. העולם החיצוני חודר לחיי המשורר בדרך הטלפון ומפריע לו ביצירתו. הנערה הנחלמת מופיעה בטעות בגלל סיבוך בחוטי הטלפון, מופיעה בקול ולא בדמות, מפטפטת דבריהן רומנטיים ונעלמת, בלתי-מושגת לנצח, עם תיקון הקווים.

רבה חיבתו של י. האורחי לרעיונות ולסמלים, אלא שרעיונותיו פשטניים כלשהו וסמליו גסים כלשהו. מה שיש בדרך-כלל במחזה מלבד רעיונות וסמלים, דומה שהוא לוקה כאן בחסר רציני.

ד. ג.

שנאמר בשיר „דור“: „שלוש אתונות עלו בצל / שלוש אגדות עייפות מאד“ (ע' 72). ומי אשם במותן של הללו בלאות נוראה זו? גם על כך משיב בךשאלו דברים ברורים, על אף צעיפי גוסס וסגנון:

אם הייתי גור־אריה

או נמר בעיר

הייתי מכלה ראשון

את זנב האריות

ואת הזהיר שבמלחכי פנפה.

מ. ג.

הטלפון נותק

מחזותיו של יהודה האורחי הם מגמתיים. הוא מביע רעיונות והאמצעים האמנותיים הם לו שניים-במעלה. הרעיונות בספרון זה הם מקובלים, רעיונות ברוח זמננו: משהו מהאקזיסטנציאליזם, קצת פסימיות, קריאת־תגר על שממון החיים, חוסר-מוצא. מלבד הרעיונות עומדים לרשותו של האורחי סממנים רבים שהדרמטורגיה המודרנית מצרית בהם (ואין לערוב „סממנים“ באמצעים אמנותיים): הוא משתמש הרבה בטישטוש בין דמיון ומציאות, בהבעת הרעיונות על־ידי שיחות או נאומים המופנים אל הקהל, נאומים בנימה לירית-מודרנית-נוגה-לא איכ־פתיצ־ינית כביכול-מפתיעה כלשהו; אולם יותר מכל הוא משתמש בסמלים. תחנת־הרכבת, הטלפון, בנייה-האדם — כולם מסמלים רעיונות, השקפות ומצבים ליריים ופילוסופיים.

ב„המעייין ליד תחנת-הרכבת“ מבטא י. ה. רעיון נאה על הפורה להתעכב, לא להגיע למטרה, לאחר את הרכבת. לגודל הצער טרח י. ה. לממש ולהסביר את רעיונו ביתר־שאת, ועל כן בדה גורם חיצוני לכורח זה: מעין־קסמים שהשותה ממימיו מתפשף מיד, נשאר בתחנה, ומכאן ולהבא מאחר יום-יום לרכבת. הבעיה הובררה. הכורח הפך אונס. „החתול של השכן“ מספר על חיים שוממים

• יהודה האורחי: הטלפון נותק; שלושה מערכונים; ספריית מחזות בהוצאת „תרבות וחינוך“, 1960; 83 עמ'.

ספרי שירה חדשים

מפת ערב

מאת

גבריאל פרייל

קובץ שירים של אחד מטובי המשוררים בני זמננו

המחיר 3.75 ל"י

•

בין חופים נסתרים

מאת

ישראל אפרת

שירים המצטיינים במקורותם ועוז ביטויים המחיר 3.25 ל"י

הוצאת דביר